

— איכא בינייהו: שפחות!

דינה של האשה שהכניסה לבעלה הרבה שפחות, מתייחס הוא לדברי המשנה. הלכך, לדברי רב פפא הוא נאמר על ידי רב מלכיה. ואילו לדברי רב חנינא בריה דרב איקא, הוא נאמר על ידי רב מלכיו. (270)

כט-ב

מתניתין

עד עתה עסקנו בהלכות הריחוק שיש להרחיק מן הגויים עצמם, כדי שלא לבוא לידי סכנת נפשות או סכנת עריות כתוצאה בהימצאות במחיצתם.

כעת דנה המשנה בדברים של הגויים האסורים בהנאה, על מנת שלא ניכשל בדברים אסורין, וכן למנוע קירוב יתר בינינו לבנים. (271)

א. אלו דברים של עובדי כוכבים האסורין

לישראל, ואיסורן איסור הנאה [הגמרא להלן מבארת מדוע דוקא דברים אלו אסורין]:

היין, והחומץ של עובדי כוכבים, שהיה חומץ זה מתחלתו יין והחמיץ. וחרס הדרייני [חרס של אדריינוס קיסר (272)].

ועורות לבובין, היו עושין נקב בעור הבהמה, ומוציאין דרכו את הלב, וכך היה הדרך לעשות לעבודת כוכבים, ולכן אסורים העורות הללו משום "זבחי מתים". כלומר, זבחי עבודה זרה.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: בזמן שהקרע שלו, שדרכו הוציאו את הלב, עגול, הריהו אסור בהנאה. משום שצורתו מוכיחה שלצורך עבודה זרה נעשה.

אך אם הוא משוד, לאורכו, שלא בצורת עיגול — מותר. כי מוכח מכך שאינו עשוי לעבודה זרה. (273)

חכמי ישראל בעליית חנניה בן גרון, ועיקר ענינה יתבאר להלן במשנה לה ב.

272. בפירוש המשניות להרמב"ם ביאר שאדריינוס מלך קיסר היה עושה טיט, והיה מגבל אותו ביין ומים הרבה ועושה ממנו כלי חרס בלתי מבושל. והיה מוליך אותו בכל מקום. ובכל שעה שהיה רוצה לשתות יין, היה שורה חתיכה מאותו הכלי במים, והיה נימוח ושוקע הטיט ונשארו המים מזוגין [מעורבים] ביין, וכך היה שותה. וכמעשה זה היו עושין בני אדם בזמן המשנה, והוא הנקרא חרס הדרייני. כלומר, מיוחד לאדריינוס.

273. בירושלמי כאן מובא, שדבר זה, נעשה בעוד הבהמה בחיים. לפיכך, אם היה הקרע

270. הקשו הראשונים: הרי אף ההלכה של אפשר מקלה, לא נאמרה במשנה ובברייתא. ואם כן, אף היא בכלל זה?

וברשב"א והריטב"א בשם ר"ת תירצו, שהכונה בדברי הגמרא "שפחות" היא אף למה שנמנה כנגדה בגמרא, והוא, אפר מקלה.

ורבינו אלחנן תירץ: דין אפר מקלה, מבואר אף הוא במשנה, לפי שהוא בכלל כתובת קעקע. ואם כן אינו חידוש של רב מלכיו.

271. כל דבר המביא לידי קירוב עם הגוים — אסורו חכמים. ובכלל זה פת ושלקות, וכיוצא באלו. שדברים אלו, יש בהם קירוב הדעת. ולכן גזרו על כל אלו על מנת שיתרחקו ממסיבותיהם ומסעודה משותפת עמם — מאירי.

גזירות אלו הינם בכלל גזירת י"ח דבר שגזרו

ב. בשר הנכנס לבית עבודת כוכבים, כלומר, שרוצה הגוי להכניסו ולהקריבו, ונזהר ישראל ליטול את הבשר תיכף אחר שנכנס לשם, עוד קודם שהקריבוהו (274) — מותר בהנאה. (275)

ואילו בשר היוצא משם — אסור, מפני שהוא כאילו כבר הוקרב, ונעשה כזבחי מתים [זבח שהוקרב ונזבח לעבודה זרה נקרא זבחי מתים] — דברי רבי עקיבא.

ג. גויים ההולכין (276) לתרפות (277) למקום עבודה זרה מרוחק, (278) ופוגש בהם ישראלי

בדרכם, אסור לו לשאת ולתת עמהן בעסקי ממון, משום שחוששין שילך הגוי, ויודה ליראתו על רווחים שהרויח במשאו ומתנו עם ישראל (279).

ואלו הבאין משם — מותרין במשא ומתן. לפי שחשש זה כבר לא קיים.

ד. נודות כלי עור של העובדי כוכבים וקנקניהן העשוין חרס, ויין של ישראל כנוס בהן למשך זמן רב — אסורין. ואיסורן, איסור הנאה — דברי רבי מאיר. (280)

א. תרפות, הוא לשון גנאי, דהיינו מקום תורפה — תוס' לקמן לב ב ד"ה ההולך לתרפות ובפירוש המשניות להרמב"ם.

ב. תרפות — לשון תרפים. כלומר, פסלים של עבודה זרה — ירושלמי ותוס' לקמן לב ב ד"ה ההולך לתרפות.

ג. בירושלמי הובאה גירסה אחרת. והיא, "תרבות". והיינו מקום חגיגה שעושין לעבודה זרה.

278. כך פירש רש"י. ויש להבין מדוע נקט דוקא מקום מרוחק?

וביאר הט"ז סימן קמ"ח ס"ק ז' דלרווחא דמילתא נקט רש"י כך. ולהשמיענו שאפילו הולך רחוק, ויתכן שיחזור בו במהלך הדרך — אסור לשאת ולתת עמו! ולקמן לב ב פירש רש"י, לתרפות — לבקש טעותן במקום אחר.

279. כך פירש רש"י. ועוד פירש, שיש לחשוש שמא יקנה ממנו דברים לצורך עבודה זרה.

280. לקמן לב א, ביאר התוס' ד"ה והא, שאיסור הנאה זה, הוא רק על היין הכנוס בהם. אולם הקנקנים, אינם אסורים בהנאה.

עגול, מוכח שהדבר נעשה בחיי הבהמה לשם עבודה זרה. כיון שחתך ופצע הנעשה מחיים, דרכו להגליד ולהתעגל.

ואם היה החתך משוך, מוכח שהוצא לאחר מיתה, ושלא לשם עבודה זרה.

274. כך פירש רש"י לקמן לב ב ד"ה בשר הנכנס.

275. כתב המאירי: אף שלדעת תקרובת הכניסוה. אולם הואיל ולא נשתהה שם בכדי הקרבה, שהרי לא הוקרב עדיין, ואף שנשחט שם, אין שחיטת הנכרי אוסרת בהנאה.

אבל היוצא משם — אסור. שמן הסתם כבר הוקרב ונעשה זבחי מתים [כינוי לזבח עבודה זרה]. והוא הדין לכל שנשתהה שם בכדי הקרבה, שיש בו חשש שמא תקרובת עבודה זרה הוא, ואסור.

276. לקמן לב ב ציין התוס' ד"ה עובד כוכבים, שהתנא הפסיק באמצע הדברים שאיסורן איסור הנאה, ועסק בדינו של ההולך לתרפות. משום שדומה ענינו לנידון של בשר הנכנס לשם. ומשום כך עסק בו.

277. כמה פירושים נאמרו בדבר זה:

וחכמים אומרים: אין איסורן של אלו, איסור הנאה, אלא רק איסור אכילה. אך להנהנות הנאות אחרות מותר בדברים אלו. (281)

ה. החרצנים גרעיני הענבים, והזגין קליפות הענבים (282) של עובדי כוכבים הנשארים לאחר שעשו מהן יין, אסורין. ואיסורין, איסור הנאה — דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: אם היו החרצנים והזגין לחין, כלומר עומדים עדיין בתוך שנים עשר חודש ועדיין יש בהם לחות — אסורין.

אך אם היו יבישיין, שכבר עבר עליהם שנים עשר חודש — מותרין.

ו. המוריים, שומן הזב מן הדגים, (283) וגבינת בית אונייקי [שם הכפר ממנו באו

הגבינות, (284) וגבינות אחרות אינם בכלל זה] של עובדי כוכבים אסורין. ואיסורן — איסור הנאה, דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: אין איסורן איסור הנאה אלא אסורין רק באכילה.

אמר רבי יהודה: שאל רבי ישמעאל את רבי יהושע כשהיו מחלכין בדרך, וכך אמר לו, שאל אותו: מפני מה אסרו חכמים, החולקים על רבי מאיר, גבינות עובדי כוכבים באכילה, על אף שלא אסרוה בהנאה? (285)

אמר לו רבי יהושע: מפני שמעמידין אותה, את הגבינה, בקיבה של נבילה, כדי שהפרשה של מיצי הקיבה יגבנו את החלב וישיבחו את הגבינה, משום כך אסורה

283. טעם האיסור הוא, שמא עירב בו יין. וכפי שפיר רש"י לקמן לד ב ד"ה מוריים אומן. ובירושלמי כאן הלכה ו' ביארו, כי אף שהיין נתערב בו, מכל מקום לא בטל טעמו. והנאת עבודת כוכבים — אסורה.

284. ביומא י א משמע, שאונייקי הוא שם של מדינה או אומה. ובאו בני אומה זו ונתיישבו בכפר זה, ונקרא על שמם 'בית אונייקי'.

285. שאלה זו נשאלה לדעת חכמים האוסרין את הגבינה באיסור אכילה.

והשאלה היא, הרי אין חשש שמא גבינת הגוים נעשתה מחלב בהמה טמאה. לפי שחלב בהמה טמאה, אינו מתקשה ומתגבן. ועל כרחק שהגבינה נעשית מחלב בהמה טהורה. ומשום כך שאל מהו שהטעם שבכל זאת אסרוה חכמים [רש"י לקמן לד ב ד"ה מפני וכן נראה מדברי הרע"ב. ועיי' בתוס' רי"ד].

281. את מחלוקת רבי מאיר וחכמים, ביאר הראב"ד, שלדעת רבי מאיר הכלים עצמם אסורים בהנאה משום היין הספוג בהם. וכמו חרס הדרייני. ולדעת חכמים, שונה חרס הדרייני מכל כלים. לפי שיש בו יין ממש. ולשם כך נועד. אולם בשאר כלי חרס, אין יין ממש, אלא רק טעם יין. ומשום כך אינם אסורים בהנאה, אלא רק בשתיה. וכיוצא בזה ביאר הר"ן בדעת חכמים, שלא גזרו על פליטת הכלים [ועיי' בחשק שלמה למשנתו].

282. בניזיר לד ב, נחלקו התנאים מהו חרצן ומהו זג. לדעת רבי יהודה חרצנים אלו החיצוניים, היינו הקליפה. והזגים הם הפנימיים, היינו הגריעינים. ולדעת רבי יוסי — זג, אלו החיצוניים, וחרצן — הפנימיים. וראה בתוס' לקמן לד א ד"ה החרצנים שהוכיח כדעת רבי יוסי. וכן דעת הרמב"ם פרק מהלכות נזירות הלכה ב'.

גבינה זו.

אמר לו רבי ישמעאל: וחלא קיבת קרבן עולה, חמורה היא מקיבת נבילה. לפי שהעולה אסורה בהנאה, ואם נהנה בה, הריהו מועל!

ובכל זאת, אמרו [ולא נודע מי אמר כן], כי כהן ש"דעתו יפה", שאינו איסטניס, ואינו קץ ומואס במציצת הקיבה, שורפה, מוצץ את ההפרשה של המיץ הכנוס בתוכה [שהוא כעין חלב], וגומע ממנה בעוד הקיבה חיה, ולא לאחר שבישלוה. (286)

ולא הודו חכמים לדברי (287) מי שהתיר למצוץ את הקיבה.

אבל אמרו, יחד עם זאת הם הסכימו, שאמנם מצד אחד אין נהנין, מדרבנן, מאותו המיץ הכנוס בקיבת העולה, אך מצד שני — **ולא מועלין.** מי שעבר ונהנה, אין זו מעילה

בקרבן, (288) ואינו חייב על כך קרבן מעילה. (289)

חזר ואמר לו רבי יהושע לרבי ישמעאל: הטעם שגבינות אלו שהועמדו בקיבת נבילה אסורים, הוא מפני שמעמידין אותם בקיבת עגלי עבודת כוכבים. שאף הקיבה והפרש הכנוס בה, הינם בכלל איסור הבהמה.

אמר לו רבי ישמעאל: אם כן, אם יש לחשוש שהעמידוה בקיבת עגלי עבודה זרה, ומחמת כן אסורים באכילה, למה לא אסורה בהנאה, כדין כל עבודה זרה?

ז. השיאו העביר רבי יהושע את רבי ישמעאל לדון בדבר אחר, ולא רצה לגלות לו דבר ברור בכך.

וכך אמר לו רבי יהושע: **ישמעאל, היאך אתה קורא את דברי הכתוב בשיר השירים [א ב]:** האם קורא אתה **"כי טובים דודין**

286. ראה בריטב"א לקמן לר ב שחלב זה הנתון בקיבה, חלב גמור הוא. ורק נידון הוא כפרש היוצא מן הבהמה. וכדבר הכנוס ובא שם ממקום אחר.

287. במלאכת שלמה במשנתנו העיר, שהיה צריך לומר "ולא הודו להם".

ורבינו יונה ותוס' רי"ד פירשו את הדברים כפשוטם, וכתבו שאין ידוע מי היה אותו חכם. והתפארת ישראל כאן העיר, שמאמר זה "ולא הודו לו", דברי רבי הם כאשר סידר את המשנה. ולא דברי רבי ישמעאל הם, שהרי לא יתכן שהביא זאת לסתור דבריו!

288. כיון שאיסור זה הוא רק מדרבנן, אין בו מעילה. וזאת לפי שההפרשה שיש בקיבה, אינה נחשבת כבשר הבהמה, אלא כפרש בלבד.

289. הקשה הקהלות יעקב סימן י"ב: מה הראיה שיש בהתר קיבת עולה, כדי להתיר קיבת נבלה? והרי אפילו אם נאמר שקיבת הנבלה אסורה מפני שנחשבת כחלק מגוף הנבלה, הרי יתכן שקיבת העולה מותרת במציצה, כיון שאין כל צורך גבוה בחלב הקרוש שבתוכה. ולפי שהולך הוא לאיבוד — אין בו מעילה, כדין קדשים שמתו שאין בהם מעילה ואינם קרוים "קדשי ה'".

ואם כן, אפשר שקיבת עולה מותרת, ואילו קיבת נבלה נחשבת כנבלה, ואסורה?! וביאר, כיון שעיקר הקרבן ראוי להקרבה, הרי גם כל המחובר לו, אף שאין בו צורך הקרבה, נחשב כחלק מן הקרבן, ונוהגים בו כל איסורי הקרבן. ואף קיבה זו, שאין בה צורך לקרבן, מכל מקום היא חלק ממנו.

שהחילו עליו כל הלכות יין נסך ממש. וכפי שיבואר במהלך הסוגיא והראשונים.

[אכן בימינו, שאין דרך הגויים לנסך יין לעבודה זרה, נחלקו הראשונים בדין יין שנגע בו גוי. וראה בטור וברמ"א יו"ד קכג א. והכרעת הרמ"א שם, שכאשר יש הפסד מרובה אם נאסור יין על ידי מגע הגוי – יש להקל ולסמוך על המתירים].

שנינו במשנתנו: אלו דברים של גוים אסורים, ואיסורם איסור הנאה – היין!

שואלת הגמרא: מנלן שהיין אסור?

אמר רבה בר אבוח: דבר זה נלמד מהא דאמר קרא [דברים לב לח] **"אשר חלב זבחימו יאכלו, ישתו יין נסיכם"**.

והלימוד הוא כך: **מה זבח של עבודה זרה אסור בהנאה, אף יין של עבודה זרה האמור בהמשך הפסוק, נמי, גם הוא (291) אסור בהנאה.** (292)

מיין בלשון זכר, או **"כי טובים דודיך"** בלשון נקבה? (290)

אמר לו רבי ישמעאל: קורין כך **"כי טובים דודיך"**, בלשון נקבה.

אמר לו רבי יהושע: אין הדבר כן, שהרי **הבירו**, הכתוב הסמוך לו, **מלמד עליו**. שנאמר בפסוק הבא, **"לריח שמניך טובים...** על כן עלמות אהבוך". ולשון "עלמות אהבוך" יש לקרוא בודאי בלשון זכר.

גמרא

יין שניסכוהו לעבודה זרה, אסור מן התורה בשתיה ובהנאה, כדין "תקרובת עבודה זרה". וגזרו חכמים שלא לשתות ולא ליהנות מכל יין של גוי, אף שלא ידוע שנסכוהו לעבודה זרה. ויין זה נקרא "סתם יינם". ובכלל גזירה זו גזרו גם על יין של ישראל שנגע בו גוי.

ולא זו בלבד שאסרו חכמים סתם יינם, אלא

לאיסור יין. והרי כלול הוא בכלל זבח של עבודה זרה?

ותירץ: אכן זבח ויין, עניני איסור שונים הם. ונלמדים בלימודים שונים. ואין לומדים מזבח, אלא מה שכעין הזבח. אך יין שאינו כעין הזבח, יש ללמדו בנפרד. כמבואר לקמן נא א.

292. משמע, שאיסור זה – דאורייתא הוא. והקשו הראשונים [ריטב"א ר"ן רמב"ן ועוד], הרי הפסוק דן במנסך לעבודה זרה ממש. ואילו משנתו עוסקת בסתם יין של גוים, שאין מקורו ידוע?

ואף אם נאמר שגזרו חכמים על סתם יינם של עכו"ם משום יין נסך, דבר זה לא יתכן. כיון

ואינה קדשים שמתו, כיון שקדשים שמתו, נדחו למצוה מעיקרם. ולא שייך בהם מעילה כלל.

ומצד איסור הנאה זה, יש לדמותה לקיבת נבלה [ועיי"ש שהביא בשם מהר"מ לובלין שלדעת רש"י אף שאינם בכלל "קדשי ה'" ואין בהם מעילה, מכל מקום לא פקע איסורם, ואסורים בהנאה].

290. כנסת ישראל מבקשת מהקב"ה ישקני [הקב"ה] מנשיקות פיהו, כי [כך הוא אמר לי] טובים דודיך מיין. רש"י.

291. הקשה התוספות: מדוע צריך לימוד מיוחד

אתיא, לומדים זאת בגזירה שוה מן התיבות "שם שם", מעגלה ערופה.

כתיב הכא לגבי מת [במדבר כ א] "ותמת שם מרים". וכתיב התם לגבי איסור הנאה בעגלה ערופה [דברים כא ד] "וערפו שם את העגלה בנחל".

הרי שבשני הפסוקים הללו, נאמר "שם". ומגזירה שוה זו למידים אנו:

מה להלן לגבי עגלה ערופה, אסור הדבר בהנאה, אף כאן, מת נמו, גם הוא אסור בהנאה. (293)

וזבח של עבודה זרה גופיה עצמו, מנלן שהוא אסור בהנאה?

דכתיב, כאשר מנה דוד בתהלים [קן כח], את החטאים שחטאו בני ישראל מיום שיצאו ממצרים — "ויצמדו לבעל פעור, ויאכלו זבחי מתים".

מלמד הכתוב: מה מת, אסור בהנאה — אף זבח של עבודה זרה, כפי שהיה שם, נמו גם הוא אסור בהנאה.

ומת גופיה עצמו, מנלן שאסור בהנאה?

חתנות, אסרוהו משום ניסוך [וראה עוד בראשונים שדנו בדבר זה].

293. מבואר לכאורה, שזהו המקור לאיסור יין נסך וזבח עבודה זרה.

כתב הרמב"ם בהלכות עבודה זרה ז ב: עבודת כוכבים ומשמשיה ותקרובת שלה וכל הנעשה בשבילה, אסור בהנאה. שנאמר "ולא תביא תועבה אל ביתך". וכל הנהנה באחד מכל אלו — לוקה שנים. א' משום "לא תביא", וא' משום "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם".

וקשה, הרי כאן מבואר שיין וזבח אסורין משום הלימוד מעגלה ערופה, ולא כדברי הרמב"ם!?

ויישב האבי עזרי שם, שעצם כך שתקרובת עבודה זרה נכללת בלאוין אלו, זהו רק אחרי שנלמד ההיקש מזבח למת ויין לזבח. ועל ידי היקש זה יודעים אנו שתועבה הם וחרם. ורק מחמת זאת נכללים הם בלאו "לא תביא תועבה". ו"לא ידבק בידך". ולולא לימודים אלו, אינם בכלל תועבה וחרם.

דעת הרמב"ן [ספר המצוות לא תעשה קצ"ד וראה שהביא שם שיטת הרמב"ם והירבה להשיג

שיין נסך הוא מיעוט בין שאר היינות. ולמיעוט — לא חששו חכמים.

ועוד קשה, אילו אכן יין זה נסך הוא, הרי כבר נתנסך ונזרק כבר לפני עבודה זרה. ואם הוקצה לעבודה זרה ועדיין לא נתנסך, אינו אסור, לפי שאין הקדש לעבודה זרה.

ועוד, שהרי לקמן לו ב מבואר שאיסור סתם יינם של גוים, הוא כדי שלא ישתו עמם ויבואו לידי חיתון עם בנותיהם. ואם כן, אין לאסור אלא שתיה, ומדוע אסרוהו אף בהנאה כדין יין נסך?

וביאר הרמב"ן ריטב"א ועוד, שאכן אין עיקר האיסור משום יין נסך. אלא שתיקנו חכמים גזירתם לאסור סתם יינם של גוים, באופן שליין יש דין יין נסך כעין איסור יין נסך ממש, שאסור הוא אף בהנאה [לפי שתקנות חכמים, כעין דאורייתא מתקנים — רמב"ן] ומשום כך הביאו כאן את המקור לאיסור יין נסך עצמו, שכך היתה גזירתם. יין גוים — כיון נסך. וכן מבואר בטור יו"ד סימן קכ"ג.

וראה בתוס' רי"ד שכתב, שאלולא חשש חתנות, לא היו אוסרים את היין כלל, אף לא משום ניסוך. אולם אחר שכבר אסרוהו משום

והתם, בעגלה ערופה, מנלן שהיא אסורה בהנאה?

אמרי דבי רבי ינאי, בבית מדרשו של רבי ינאי: "כפרה" כתיב בה בעגלה ערופה [דברים כא ח "כפר לעמך ישראל"] בקדשים. כיון שהיא מכפרת ככפרת הקדשים, דינה הוא כקדשים, האסורים בהנאה. (294)

שנינו במשנתנו: והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין — אף הוא אסור.

שואלת הגמרא: פשיטא, ודאי שאסור הוא! וכי משום דאחמיץ שהחמיץ היין ונעשה חומץ, פקע ליה איכוריה? (295)

אמר רב אשי: אכן, ודאי שדינו כדין יין ואסור. אלא הא אתא לאשמועינן, זה בא התנא במשנה להשמיענו, כי חומץ (296) שלנו, שמפקידים אנו אותו ביד עובד כוכבים, אין צריך לסותמו ולסוגרו בחותם בתוך חותם, (297) בשני סימנים. (298)

הכיפורים פטור, כיון שאינו ראוי לאכילה. ואם כן, כיון שאינו ראוי יהא הדין שפטור. ולא קשה קושית הגמרא "כיון דאחמיץ פקע ליה איסורא"?

ויישב על פי דברי הרא"ש [פסחים פרק ב' סימן א'] שכתב כי אף דבר שבפני עצמו אינו ראוי לאכילה, הרי שאם הוא ראוי על ידי תערובות — נחשב כראוי לאכילה לענין איסורו. והוא הדין לענין חומץ. דכיון שראוי הוא לשתיה כשהוא מזוג. הרי הוא כדבר איסור אף קודם המזיגה. וזהו שהקשתה הגמרא "אמאי פקע ליה איסורא" [עיי"ש באריכות בענין זה].

296. אימתי נהיה היין לחומץ?

א. דעת המאירי: מעת שמשליכין ממנו לארץ ומבעבע קצת, הרי הוא חומץ גמור.
ב. דעת הרשב"א [תורת הבית בית ה' שער ג' — בשם ר"ת] לאחר שנים עשר חודש, נהיה חומץ.

ג. דעת הריטב"א: לאחר שנותרים אותו בכלי הראוי לחומץ [כלומר, שכבר רואים בו סימנים שאינו ראוי להיות יין גמור] ושוב אין שותים ממנו בתורת יין, יש בו דין חומץ.

297. מדברי רב אשי משמע, שרק בחומץ מספיק חותם אחד. אולם ביין המופקד ביד גוי,

עליו]. שבדיני עבודה זרה, תקרובתה, ומשמשיה, ישנם ג' איסורין:

א. תקרובת עבודה זרה אסורה בהנאה, וכפי שנלמד בסוגיא כאן.

ב. משמשי עבודה זרה אסורין בהנאה ונלמד מן הכתוב [דברים ז כה] "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" [וראה בגמרא לקמן נא ב] ג. עבודה זרה עצמה אסורה בהנאה. ממה שנאמר [ראה יג] "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" [וראה עוד שם באריכות דברי הרמב"ן, ובמנין המלקות של כל אחד מאיסורין אלו].

294. מקור איסור זה של מעילה והנאה בקדשים, מבואר ברמב"ם פרק א' מהלכות מעילה הלכה ג': כל המועל בזדון לוקה ומשלם מה שפגם מן הקודש בראשו. ואזהרה של מעילה, מזה שנאמר [דברים יב יז]: "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' ונדרריך". מפי השמועה למדו שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה הואיל וכולה לה'. והוא הדין לשאר כל קודש שהא להשם לבדו וכו', ע"כ.

295. הקשה ה"עבודת עבודה": לקמן סז ב מוכח שדבר האסור מן התורה, אך נפגם ואינו ראוי לאדם, פקע איסורו ומותר. ואילו ביומא פא ב מבואר שאם שתה אדם חומץ חי ביום

החליפו הגוי בחומץ שלו, הגרוע מן החומץ הזה, אין לחשוש לכך!

מכיון דאיכא שישנו חותם הסוגר את החבית, הרי **שלא טרח ומזייף**. הגוי אינו טורח לפתוח את סתימת החבית, ולהוציא משם את החומץ, לתת חומץ אחר במקומו, ולזייף חותם אחר, כדי לסגור ולחתום את החבית בדיוק כמו שעשה הישראלי, כיון שהחלפת החומץ, אינה מצדיקה טירחה מרובה כל כך!

אמר רבי אילעא: שנינו — יין מבושל (300) של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין,

[יין שמפקידים אותו בידי גוי, יש לחותמו ולסגרו בשתי חתימות (סימנים), כדי שלא יוכל הגוי להחליפו ביין שלו. שאם יהיה היין חתום וסגור בשתי סימנים, יקשה עליו לזייף את סגירתו של הישראלי, וימנע מלפתוח את החבית].

והסיבה לכך שאין צריך לעשות לחומץ חותם בתוך חותם כמו ביין, **כי אי משום אינסוכי**, אם החשש ביין הוא משום שמא ניסכו אותו, הרי בחומץ אין לחשוש לכך, כיון שחומץ — **לא מנסכי**. (299)

ואי משום איחלופי, אם החשש הוא שמא

הברזות יש לחתוך ולקבוע עליהם עור במסמרות, או לקבוע נסרים לכסות כל השולים והברזות, עכ"ל.

299. משמע לכאורה, שאינו בכלל איסור יין נסך. ואם נגע בו עכו"ם — מותר לגמרי. וכך היא דעת רבינו משולם [הובא בתוס' כאן] והריטב"א.

אולם ר"ת הקפיד עליו, כיון שאין אנו בקיאים בטיב חומץ. ומעשים שבכל יום שנחלקים בו הדעות, ויש קורין אותו חומץ ויש קורין אותו יין. וודאי לא הותר החומץ לגמרי.

300. אימתי נקרא מבושל?
דעת הראב"ד [הובא ברשב"א] כיון שהרתיה, נעשה מבושל. ואין בו משום יין נסך.
הרמב"ן והריטב"א כתבו, שלא די ברתיה גרידא על מנת שיחשב כמבושל. אלא צריך שעל ידי הבישול יתמעט ממידתו. ורק באופן זה נחשב כמבושל [וברשב"א ביאר שאין מחלוקת בין השיטות הללו. כיון שלא יתכן שיתבשל דבר בלא שיחסר ממידתו].

והנה, השולחן ערוך יו"ד סימן קכ"ג כתב:

צריך שתי חותמות. ולהלן לא א נפסקה הלכה כרבי אליעזר שדי בחותם אחד, לפי שגם בחותם אחד, אין חוששין לזיוף. ודברי רב אשי נאמרו לדעת חכמים שהם התנא דמשנתנו, המצריך שני חותמות — ריטב"א.

ואף שהלכה כרבי אליעזר, כתבו הראשונים [רמב"ן ריטב"א ורא"ש] שנהגו להחמיר כרבנן ולתת חותם בתוך חותם. ובדיעבד, מותר אף בחותם אחד.

298. יש לבאר היאך נעשה חותם בתוך חותם: התוס' לקמן לא ב ד"ה השולח הביא, שענין חתימת החבית, פירשו רבינו ברוך כך: נכון הדבר לסתום פי החבית בנעורת או בדבר אחר ולתת עור על הסתימה קבוע במסמרות, ולכתוב אותיות. חציין של האותיות על העור, וחציין על דופני קרשי החבית. שאם יגביה העובד כוכבים את העור, לא יוכל לכוין ליישבו ככתחילה.

ועוד, יש לתת חישוק סביב השוליים במקום שמחוברים דופני החבית, ולקבוע שם במסמרות מפני הנעורת התחובה שם סביב שלא יוציאם העובד כוכבים על מנת להוציא היין דרך שם, ולתחבו אחרי כן אל מקומו הראשון. וכל

אסור! (301)

ותמהה הגמרא: פשיטא, ודאי שאסור. וכי משום דאיבשיל, שנתבשל יין זה, פקע ליה איסורא פקע איסורו? (302)

אמר רב אשי: אכן, ודאי דין יין שבישלו גוי, הריהו כדין כל יין, ואסור.

והא אתא לאשמועינן, וזה בא התנא של

המשנה להשמיענו, כי יין מבושל שלנו, שהפקדוהו ביד עובדי כוכבים, אין צריך לסותמו בחותם בתוך חותם, ואינו נאסר בהנאה על ידי הימצאותו ברשות הגוי.

והסיבה לכך היא: אי אם החשש הוא משום אינסוכי, שמא ינסך אותו הגוי, הרי שאין לחשוש לכך. משום שיין מבושל (303) לא מנסכי. (304) ומשום כך אינו נאסר במגע

ומאמתי נקרא מבושל, משהרתיח על גבי האש. והש"ך שם ס"ק ז' ביאר: דהיינו משיתמעט ממידתו, וכן כתבו הרשב"א והר"ן! ומשמע, שאף דעת השולחן ערוך שעל ידי הרתחה נחשב בישול, ומכל מקום מותנה הדבר בכך שיתמעט ממידתו.

301. יין קונדיטון [יין שנתן בו דבש ופלפלין], מבואר מדברי הירושלמי [פרק ב' הלכה ג'] שאינו בו משום יין נסך. ובתנאי שהדבש והפלפלין יהיו לכל הפחות שליש מן המשקה. ואף שלענין ברכה דינו כיון ויוצאין בו ידי קידוש וחובת ד' כוסות בפסח, מכל מקום לא היו מנסכין בו.

וכתב הריטב"א שאף על פי כן ראוי להחמיר ולאסרו, לפי שיש לחשוש שמא לא ניתנו בו דבש ופלפלין די הצורך, ובכלל יין נסך הוא. ודעת הרשב"א, שאף אם אין בו דבש ופלפלין אלא מעט — אינו יין נסך. כיון שכל שנשתנה טעמו וריחו, אינו בכלל יין ומותר. והמחמיר — תבוא עליו ברכה.

302. בקובץ שמועות [חולין אות מ'] הביא, שהקשו מדברי הגמרא מסכת מנחות כא א שמבואר שם שהאוכל דם שנתבשל — אינו חייב עליו. ואם כן אף כאן לכאורה, כיון שנתבשל היין, פקע איסורו?

ותירץ הגרא"ו: איסורו של היין, הוא מחמת חשש יין נסך. ומעשה הניסוך אוסרו לעולם,

ואינו פוקע אף אחר שהחמיץ ונשתנה. אבל דם, אינו אסור מחמת איזה מעשה שנעשה בו. אלא עצם מציאותו כדם, אוסרתו. וכיון שנתבשל ונשתנה, ובטל ממנו שם דם, הרי שבטלה סיבת האיסור. ושוב אין עוברים עליו.

303. הקשה הרא"ש [סימן י"ב], הרי הגזירה על סתם יינם, הוא משום חשש בנותיהם. ואם כן, לענין זה מה ההבדל בין יין מבושל לשאינו מבושל, וכי במבושל אין חשש זה? ויישב הרא"ש, משום שיין מבושל אינו מצוי, לא גזרו עליו.

ואכן רש"י בד"ה הא אתא, כתב שיין מבושל אינו אסור בהנאה כיון שאין מנסכים אותו. ודייק מכך הרש"ש, שרק בהנאה אינו אסור לפי שאין בו חשש ניסוך. אך בשתיה — אסור, משום חשש בנותיהם. וכפי דברי הרא"ש בתמיהתו.

והוסיף הרש"ש, שאכן לענין דין היין בזמן הבית [עוד קודם הגזירה משום בנותיהם], כאשר לא היה האיסור אלא משום חשש ניסוך, יודה רש"י שגוי שנגע ביין המבושל של ישראל, מותר היין לגמרי, בין בשתיה ובין בהנאה [ועיין בקהילות יעקב על מסכתנו סימן י"ג].

304. יין זה, בכלל יין הוא. ומברכין עליו בורא פרי הגפן ועושיין בו קידוש והבדלה — ריטב"א. ובשלחן ערוך אר"ח סימן ער"ב סעיף ח', הביא שיש מחלוקת בענין זה אם מקדשין עליו או לא. והמשנה ברורה שם ס"ק י"ט ביאר